

Vesna MUHVIĆ-DIMANOVSKI
Zavod za lingvistiku Filozofskog fakulteta, Zagreb

GLAGOLSKI ANGLICIZMI U NJEMAČKOM

U ovome će prilogu biti riječi o glagolskim anglicizmima, jednoj od vrlo zanimljivih kategorija u jezičnom posuđivanju. Na temelju analize glagolskih anglicizama u njemačkom i povremenim usporedbama s hrvatskim glagolskim anglicizmima pokušat ćemo utvrditi kako se posuđeni glagoli prilagođuju sustavima u tim jezicima. Razmatrat će se neke osobitosti tvorbe glagolskih anglicizama u njemačkom kao što su zastupljenost pojedinih infinitivnih nastava, te mogućnost stvaranja prijedložnih i složenih glagolskih anglicizama po uzoru na domaće glagole.

1. Već je Haugen (1969:406) na temelju statističkih analiza ustanovio da se posuđena građa uglavnom sastoji od tri vrste riječi: imenica, glagola i pridjeva, te da su one zastupljene u odnosu otprilike 75%:18%:3%. Glagoli su, dakle, jedna od vrsta riječi na koju otpada oko petina posuđenica. Ta se Haugenova tvrdnja, naravno, odnosi na posuđenice iz svih jezika, ali s obzirom na činjenicu da su u današnje vrijeme najčešće istraživane posuđenice anglicizmi, to se većina podataka odnosi upravo na njih. Mnoge analize pokazuju baš takav odnos zastupljenosti vrsta riječi kakav je naveo Haugen. Za hrvatski to potvrđuje Filipović (1986:127), za švedski Antunović¹ (1992:240), za danski Sørensen (1986:47), ali je, na temelju pojedinačnih istraživanja, čini se, ipak nemoguće stvari poopćavati i tvrditi kako je svugdje tako. U talijanskoj, na primjer, L. Sočanac (1995) u svojem je korpusu naišla na drukčiji redoslijed: na drugome su mjestu po zastupljenosti pridjevi, a tek onda dolaze glagoli. Do sličnih je rezultata — dakle, pridjevi na drugom, a glagoli na trećem mjestu, došla i K. Viereck (usp. Viereck, 1982:295), koja je analizirala anglicizme u jeziku austrijskih i njemačkih novina. S obzirom na činjenicu da korpus² na kojemu je temeljena ova analiza još

¹ Premda se, kako autorica kaže, u literaturi o anglicizmima navode drukčiji postoci, tj. u prilog veće zastupljenosti pridjeva, u njezinu je korpusu odnos donekle takav.

² Korpus je raden za potrebe *Rječnika anglicizama u njemačkome* koji se izrađuje u okviru projekta *Jezični dodiri u neposrednom i posrednom posuđivanju*. Za sada se sastoji od 1425 osnovnih anglicizama i velikoga broja izvedenica i složenica.

nije konačan, nismo se bavili zastupljenošću glagola u tom korpusu jer to, uostalom, i nije relevantno za ovaj prilog.

2. Glagolski su anglicizmi (u osnovi se to odnosi i na druge glagolske posuđenice) zanimljivi iz više razloga: a) jedina su vrsta riječi koja se — nakon integracije u jezik primatelj — nužno javlja u morfološki prilagođenom obliku; b) kada se istražuju glagolski anglicizmi, treba ponajprije utvrditi jesu li nastali izravno iz engleskoga glagola ili pak posredno iz nekoga, ranije prihvaćenog, imeničkog anglicizma; c) svaki jezik ima neke specifičnosti glagolskoga sustava pa se tako i posuđeni glagoli u različitim jezicima na drukčiji način moraju prilagoditi tim posebnostima.

2.1. U ovom ćemo prilogu pobliže obraditi glagolske anglicizme u njemačkom i, kad god je to moguće — a zbog stanovitih razloga i zanimljivo — usporediti ih s glagolskim anglicizmima u hrvatskom.

Ponajprije treba odrediti na koji se način formira osnovni oblik glagola, a u većini je europskih jezika osnovni oblik infinitiv (usp. Filipović, 1986:62 i 136).

U njemačkome se infinitiv tvori tako da se osnovi dodaju nastavci *-en*, *-ieren*, *-ern* i *-eln*. Ta dva potonja mnogo su rjeđa, dok se *-ieren* smatra stranim infinitivnim nastavkom francuskoga podrijetla (< franc. *-ier* + njem. *-en*) koji je, međutim, prisutan još od kraja 12. stoljeća (Jernej, 1959:31). Iako je taj infinitivni nastavak i dalje aktivan u tvorbi njemačkih glagola, broj glagolskih anglicizama koji završavaju na *-ieren* znatno je manji od onoga na *-en* (Carstensen, 1979:165). Naš je dojam da se kod glagolskih anglicizama u njemačkom on javlja pretežno u starijim posuđenicama (npr. *budgetieren*, *boykottieren*, *kautschutieren*, *exportieren*, *frustrieren* itd.), dok je u novijima najčešći oblik na *-en* (npr. *faxen*, *leasen*, *quizzen*, *sniffen*, *jetten* itd.). Dakako, bilo bi neoprezno tvrditi kako je to u pravilu tako jer ima primjera koji pokazuju suprotno (kao npr. *streiken*, *bowlen*, *flirten* od starijih ili pak *computerisieren*, *xerokopieren* od novijih posuđenica), ali svakako je takva pretpostavka moguća i ne posve neprihvatljiva.

Ne smijemo zaboraviti na još dva infinitivna nastavaka koji su, kao što smo ranije spomenuli, mnogo rjeđi i kod domaćih glagola, ali se ipak javljaju i kod glagolskih anglicizama: to su *-ern* i *-eln*. Prvi je nastavak prisutan u nekoliko glagola: *babysittern* (češći je oblik *babysitten*), *sponsern*, *jobbern* (i tu je češći oblik *jobben*³). Drugi se nastavak javlja u glagolima *dibbeln*, *dribbeln*, *recyclen*.⁴

2.2. U hrvatskome se osnovi dodaju infinitivni formanti *-a-*, *-ova-* i *-ira-* te infinitivni nastavak *-ti* (usp. Filipović, 1986:136). Složeni sufiks *-irati* zapravo je, kako kaže Jernej (1959:31) »hibridne naravi« jer se sastoji od njemačkoga infliksa *-ier-* (prilagođenoga domaćoj grafiji) i domaćega infinitivnoga nastavka *-a-ti*. S obzirom na činjenicu da je *-irati* koji smo iz njemačkoga posudili još u 17. stoljeću (Jernej,

³ Obje varijante pripadaju razgovornome stilu, ali se prva upotrebljava u pejorativnom značenju 'baviti se nekim pomalo sumnjivim poslom'.

⁴ Carstensen spominje i *lifteln* kao regionalni, južnonjemački oblik za *liften*. Moguće je da takvih primjera ima još.

ibid.) još uvijek vrlo aktivan u tvorbi, ne treba nas čuditi činjenica da glagolski anglicizmi u hrvatskome pretežno završavaju upravo na *-irati*. Ono što, međutim, iznenađuje jest to da odgovarajući glagolski anglicizmi u njemačkome imaju drugi infinitivni nastavak, tj. *-en*. Tako npr. hrv. *intervju-irati* nema uzor u njem. **interview-ieren* jer je njemački glagol *interview-en*; jednako tako hrv. *reciklirati* nema uzor u njem. **recycl-ieren* jer je njemački anglicizam *recyc-eln*. Jednako tako hrv. *blef-irati* u njemačkome nije **bluff-ieren* nego *bluff-en*.

Pokušamo li načiniti brojčanu analizu, vidjet ćemo da od ukupno 120 pojava glagolskih anglicizama u našem (njemačkom) korpusu (ako se pribroje varijante *-en/-ieren* te prijedložni glagoli, ima ih mnogo više) samo 27 glagola završava na *-ieren* (dakle 22,5%), a čak 87 na *-en* (što iznosi 72,5%); preostalih 5% čine glagolski anglicizmi na *-ern* i *-eln*. Od tih 120 njemačkih glagolskih anglicizama u hrvatskome je korpusu (usp. Filipović, 1990) potvrđeno samo 77 (što, naravno, ne znači da ih ima samo toliko jer se javljaju drugi, koji nisu prisutni u njemačkom). Čak 52 glagola od navedenih 77 završavaju na *-irati*, dakle 67,5%!

2.3. Pri određivanju postanka nekoga glagolskog anglicizma nije uvijek lako utvrditi je li nastao izravno iz engleskoga glagola ili sekundarnom prilagodbom iz već ranije integriranog imeničkog anglicizma. Naša je pretpostavka da je taj drugi slučaj češći s obzirom na činjenicu da se imenice posuđuju u neusporedivo većem broju, a kad su već jednom prihvaćene u nekom jeziku, neće biti problem od njih izvođenjem dobiti glagol. Definitivno se, međutim, može tvrditi kako je takav postupak prisutan u slučajevima kad u engleskome i ne postoji neki glagol, dok se u jeziku primaocu — u našem slučaju njemačkome — javlja kao izvedenica od posuđene imenice. U njemačkome tako nalazimo glagole kao što su *bodybuilden*⁵ < nj. *Bodybuilding* < engl. *bodybuilding* (sb); *aerobicen* < nj. *Aerobic(s)* < engl. *aerobics* (sb); *morsen* < nj. *Morse (alphabet)* < engl. *Morse (code)* (sb) itd. Dakako, budući da je u engleskome konverzija iz jedne vrste riječi u drugu vrlo česta, može se pretpostaviti da bi se teoretski i u engleskome mogao pojaviti jedan od tih glagola (kao npr. **to bodybuild*). U engleskim rječnicima (koji su svakako najpouzdaniji kriterij), međutim, ti glagoli nisu zabilježeni.

S druge strane u nekim slučajevima glagol u engleskom i postoji, ali ima sasvim drugo značenje pa je stoga očito kako je glagolski anglicizam u njemačkom izveden iz imeničkoga. Takvi su glagoli na primjer *beaten* (= svirati bit-glazbu), *liften*⁶ (= voziti se ski-liftom), *quizen* (= sudjelovati u kvizu), *powern* (= razviti punu snagu; potpomagati, promicati svim snagama) i sl.

2.4. Kao što smo rekli, u svakome je jeziku glagolski sustav specifičan po nekim svojim osobinama. Za njemački je sustav važno nekoliko posebnosti: podjela na *slabe glagole* (schwache Verben) i *jake glagole* (starke Verben); tvorba perfekta uz pomoć

⁵ Taj je glagol zanimljiv i iz jednoga drugog razloga o kojem će biti riječi postije.

⁶ Glagol *liften* ima nekoliko značenja, a u ovu skupinu pripada po specifičnom značenju koje je nedvojbeno izvedeno iz imeničkog anglicizma *Skilift* i nema podudaran glagol u engleskome.

haben ili *sein*; vrlo jednostavno stvaranje *složenih glagola* (Präpositionalverben). Pokušali smo utvrditi kako se glagolski anglicizmi uklapaju u okvir tih posebnosti.

2.4.1. U vezi s prvom osobinom treba reći kako glagolski anglicizmi u njemačkome svi pripadaju skupini *slabih glagola*. To i nije iznenađujuće jer je teško zamislivo da bi neki posuđeni glagol mogao pripasti skupini *jakih glagola* s obzirom na činjenicu da kod takvih postoje nepravilni oblici u participu perfekta i preteritu (s prije-glasom itd.), što kod posuđenih glagola, dakako, ne dolazi u obzir. Sličnu pojavu potvrđuje G. Antunović (1992:245) za švedski, gdje se svi glagolski anglicizmi uključuju u I. (slabu) konjugaciju.

2.4.2. Druga je osobitost tvorba perfekta pomoćnim glagolima *haben* ili *sein*. U njemačkome je uporaba ta dva pomoćna glagola u perfektu usko povezana s tranzitivnošću pa se najopćenitije može reći kako većina tranzitivnih glagola tvori perfekt sa *haben*, dok ga intransitivni tvore dijelom sa *haben*, a dijelom sa *sein*. Dakako, u obzir se još uzimaju razni parametri kao što su trajanje, promjena stanja ili mjesta itd. Mnogi njemački rječnici navode uz svaki glagol i podatak o tome kako on tvori perfekt, pa tako ni glagolski anglicizmi nisu iznimka. Većina primjera iz našega korpusa pripada skupini glagola sa *haben*, samo su dva zabilježena isključivo sa *sein* (*liften* – i ovoga puta u značenju koje smo ranije naveli – te *ausflippen*), a stanovit ih je broj moguće upotrijebiti i s jednim i s drugim pomoćnim glagolom, ovisno o značenju (npr. *kraulen, jetten, sprinten, starten*⁷ itd.).

2.4.3. U njemačkome su česti tzv. *složeni glagoli* (zusammengesetzte Verben). Postoji čitav niz takvih glagola koji su tvoreni od domaćih – njemačkih – sastavnica: riječ je o složenim glagolima koji su nastali od raznih kombinacija glagola s prilo-zima/pridjevima i imenicama, a također i glagoli izvedeni od složenih imenica (kao npr. *übersetzen, freilassen, stillsitzen, glückwünschen, bausparen* ili pak *schwarzarbeiten* < *Schwarzarbeit* itd.). Stoga je sasvim jasno da u njemačkome neće biti poteškoća ako treba oblikovati složeni glagol izveden iz odgovarajućega složenog imeničkog anglicizma jer je to moguće po istome uzorku. Tako se od anglicizma *Happy End* javlja glagol *happyenden*, od *Bodybuilding* – *bodybuilden*⁸, od *Snowboard* – *snowboarden*, od *Telefax* – *telefaxen*, od *Bestseller* – *bestsellern* itd. U hrvatskome su takvi glagoli rijetki pa se onda kod glagolskih anglicizama rabe dva postupka: a) tvori se eliptičan oblik pa tako na primjer imamo *bildati* < *bodibilding* i sl.; b) deskriptivnom se metodom uz imenicu-anglicizam dodaje neki hrvatski glagol koji onda na sebe preuzima dio značenja – npr. završiti *hepiendom*, voziti se na *snowboardu*, poslati *telefaks*, prodavati (nešto) kao *bestseler* i sl.

2.4.4. Što se priloško-prijedložnih glagolskih anglicizama tiče, oni se u njemač-

⁷ Uz svaki od tih glagola redovito se daju podrobna objašnjenja o tome kada se upotrebljava *haben*, a kada *sein*, s mnogo semantičkih nijansi i primjera, što u ovome radu zbog ograničena op-sega nije moguće prikazati.

⁸ Prema Carstensenu (1993:143) sam glagol nije tako čest, ali ima dosta primjera uporabe participa perfekta u funkciji pridjeva: *bodygebildet* odnosno (dijelom ortografski prilagodeno) *bodigebildet*.

kome dijele u dvije skupine: u prvu spadaju oni koji su oblikovani prema engleskom uzoru, a u drugu oni koji takav uzor nemaju nego su slobodne njemačke hibridne tvorbe.

Kod prve se skupine radi o glagolima koji u engleskom pripadaju kategoriji tzv. *phrasal verbs*. S obzirom na činjenicu da oba jezika — i njemački i engleski — imaju mnoštvo takvih glagolskih sveza, vrlo je lako stvoriti glagolske anglicizme koji se — što se prijedloga tiče — sasvim podudaraju. Tako npr. engl. *to check in* postaje njem. *einchecken*, engl. *to check out* — njem. *auschecken*, engl. *to knock out* — njem. *ausknocken*, engl. *to turn on* — njem. *anturnen* odnosno (ortografski vrlo prilagođen oblik) *antörnen*, engl. *to flip out* — njem. *ausflippen* itd.

Drugu skupinu čine priloško-prijedložni glagolski anglicizmi koji nemaju uzore u engleskome nego su plod domaće tvorbe. Takvih je glagola mnogo jer se u teoriji praktički svakom glagolu može dodati prilog ili prijedlog koji ga onda pretvara u priloško-prijedložni glagol. Tako se u našem korpusu javljaju glagoli kao *aufstylen*, *hochstylen*, *hochsponsern*, *durchtrainieren*, *hinsprayen*, *losjazzen* itd. Ovamo bi se mogli svrstati i glagoli kao *abchecken*⁹, *durchchecken*, *austricksen*, *abscannen* i *auf-tanken* koji doduše u gotovo istome obliku postoje i u engleskome (*check off*, *check through*, *trick out*, *scan off* i *tank up*), ali nisu tako česti kao oni s *in* ili *out*, a i značenje im nije uvijek isto kao u njemačkom; stoga je vjerojatnije da su to njemačke tvorbe.

3. Naposljetku treba reći kako se glagolski anglicizmi u njemačkom i hrvatskom ponašaju u skladu s glagolskim sustavom svakog od ta dva jezika. Razlike koje se javljaju, međutim, nisu toliko posljedica različitosti sustava, nego više rezultat kulturnoga procesa jezičnoga posuđivanja odnosno različitih postupaka u tom procesu. Jedna od najuočljivijih razlika jest ta da se u njemačkom upotrebljavaju mnogi glagolski anglicizmi kojih u hrvatskome nema. To i ne bi bilo neobično jer ne posuđuju svi jezici iste anglicizme, neočekivano je jedino to, što, dok u oba jezika postoje — uz te glagole pripadajuće — imenice, glagolski se anglicizmi uz te (a i mnoge druge) imenice javljaju samo u njemačkom. Tako npr. i njemački i hrvatski imaju imeničke anglicizme *Jet/džet*, *Quiz/kviz*, *Job/džob*, *Brunch/branč*, *Golf/golf* i mnoštvo drugih, dok se glagolski anglicizmi *jetten*, *quizen*, *jobben*, *brunchen*, *golfen* itd., javljaju samo u njemačkom. Dakako, i u hrvatskom se rabe neki glagolski anglicizmi kojih opet nema u njemačkom (npr. *dajdžestirati*, *dispečirati*, *keširati*) premda su odgovarajući imenički anglicizmi prisutni u oba jezika, ali su nastali od različitih osnova. Tako njemački ima *dopen* < *Dope*, dok je u hrvatskom *dopingirati* < *doping* s potpuno istim značenjem.

Dakako, već je ranije u ovom radu bilo govora o tome kako je u hrvatskome neusporedivo veći broj glagolskih anglicizama na *-irati* nego što je to slučaj u njemačkom.

U oba jezika glagolski se anglicizmi upotrebljavaju u različitim registrima pa smo

⁹ Taj, kao i mnoge druge glagole takvoga tipa navodi i Carstensen, 1993:72.

tako zabilježili i neka preklapanja žargonske uporabe (npr. *fiksati (se)/fixen, snifati/sniffen, dilati*¹⁰/*dealen* itd.).

4. U ovom smo prilogu pokušali upozoriti na neke pojave vezane uz glagolske anglicizme u njemačkome te ih djelomice usporediti s hrvatskima. Preostaje, dakako, još čitav niz zanimljivih pojedinosti kao što su tvorbene varijante, glagolski aspekt u hrvatskom odnosno *aktionsart* u njemačkom, semantičke osobine glagolskih anglicizama, povremene regionalne razlike itd., koje zbog ograničena opsega ovoga rada nismo mogli obraditi. Glagolski su anglicizmi u svakom slučaju vrlo važan segment u procesu jezičnoga posuđivanja pa svakako pružaju mnogo građe za raznovrsna daljnja istraživanja.

Literatura

- G. Antunović (1992), »Švedski u švengleskom – still going strong: Prilog proučavanju jezičnih dodira na primjeru anglicizama u švedskom«, *Rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, knjiga 446, Zagreb, 207–257.
- B. Carstensen (1979), »Morphologische Eigenwege des Deutschen bei der Übernahme englischen Wortmaterials«, *Arbeiten aus Anglistik und Amerikanistik*, Gunter Narr Verlag, Tübingen, 155–170.
- B. Carstensen (1993), *Anglizismen Wörterbuch*, Der Einfluß des Englischen auf den deutschen Wortschatz, Band 1, A–E, Walter de Gruyter, Berlin–New York, 193*+450 str.
- R. Filipović (1986), *Teorija jezika u kontaktu*, Uvod u lingvistiku jezičnih dodira, JAZU – Školska knjiga, Zagreb, 322 str.
- R. Filipović (1990), *Anglicizmi u hrvatskom ili srpskom jeziku: porijeklo – razvoj – značenje*, JAZU – Školska knjiga, Zagreb, 336 str.
- E. Haugen (²1969), *The Norwegian Language in America: A Study in Bilingual Behavior*, Indiana University Press, 366 str.
- J. Jernej (1959), »Glagoli na *-irati* u XVII i XVIII stoljeću«, *Filologija*, 2, Zagreb, 31–40.
- L. Sočanac (1995), »Degrees of Morphological Substitution of Anglicisms in Italian«, referat održan na skupu *English Studies in Croatia* u organizaciji Hrvatskoga društva za anglističke studije.
- K. Sørensen (1986), »Anglicisms in Danish«, *English in Contact with Other Languages*, eds. W. Viereck – W. D. Bald, Akademiai Kiadó, Budapest, 31–49.
- W. Viereck (1982), »The Influence of the English Language on German«, *Amerikastudien – American Studies (Amst)*, Jahrgang 27, Wilhelm Fink Verlag, München, 203–215.

¹⁰ U hrvatskome je značenje mnogo šire i ne odnosi se samo na prodaju droge; zapravo je taj glagolski anglicizam ušao u prostor razgovornoga jezika.

VERBAL ANGLICISMS IN GERMAN

Summary

Verbal anglicisms are a rather interesting category among loan words and can be discussed from different points of view. While being integrated into the native system they have to adapt according to several rules imposed by the native verbal structure and these rules naturally differ from one language to another. This paper attempts to show some of the specific characteristics of verbal anglicisms in German and, when possible, compare them to the ones in Croatian. On the basis of a corpus of some 120 verbal anglicisms we have investigated the way in which they form the infinitive, fit into the German system of weak and strong verbs, build the perfect tense and form phrasal and complex verbs.